

Håndtering af skuldarsår

Gennem de seneste år er der i stigende grad blevet sat fokus på dyrevelfærd. Hos produktionsdyrene har dette afspejlet sig i øgede krav vedrørende pasning og staldindretning, ligesom der er indført en hurtigere og mere alvorlig sanktionering overfor producenter, der ikke lever op til de nye, skærpede krav. Der er ligeledes strammet op på antallet af kontrolbesøg i besætningerne, og kontrollen på slagterierne har resulteret i et stigende antal anmeldelser af producenter, der overtræder de skærpede krav både til transportegnethed og manglende indgriben overfor lidelser, der er opstået og mangelfuldt behandlet, mens dyrene opholdt sig i besætningerne.

For så vidt angår svin er der siden 18. november 2003, hvor Det Veterinære Sundhedsråd fremkom med "Udtalelse om skuldarsår hos søer", sket et stort antal anmeldelser, der har resulteret i bøder og retssager vedrørende dette problem. Der er således indhøstet en del erfaringer vedrørende håndteringen af denne smertefulde lidelse hos søer både ude i besætningerne og i forbindelse med anmeldelser og efterfølgende retsforfølgning af anmeldte landmænd, der har haft søer med skuldarsår.

På grundlag af disse erfaringer har Rådet følt sig foranlediget til at fremkomme med en supplerende udtalelse om skuldarsår hos søer. Udtalelsen fremkom den 22. maj 2008 og redegør for bl. a. opnåede erfaringer vedrørende patogenese, forebyggelse, behandling og dokumentation af graden af skuldarsår.

Udtalelsen baserer sig dels på erfaringer gjort af de praktiserende dyrlæger, der fungerer som besætningsdyrlæger, og dels på de adskillige undersøgelser og vidensynteser om dette problem, som er fremkommet i de år, skuldarsårene har været genstand for øget fokus.

Et af de centrale spørgsmål under retssagerne omhandler patogenesen af skuldarsår. Det har været hævdet, at skuldarsår kan starte indefra og senere arbejde sig ud mod hudoverfladen, således at såret i en periode kan være skjult for staldpersonalet, der tilsær søerne. Det er Rådets opfattelse, at denne teori er blevet tilbagevist dels gennem besætningsundersøgelser foretaget af Kaiser et al. 2007, der viste, at alle skuldarsår, der udvikledes hos søerne, initialt kunne erkendes som skuldarsår af grad 1 og 2, altså arbejdende sig udefra og ind i dybden, og dels af et notat fra professor Henrik Elvang Jensen om skuldarsår hos søer, hvoraf det fremgår, at der i intet tilfælde er fundet belæg for, at dybe tryklæsioner, som er dækket med intakt hud hos søer, har kunnet progredierte mod hudoverfladen. Dette klargør for Rådet, at hovedårsagen til sårene er en trykpåvirkning af huden mellem et hårdt underlag og skulderbladskammens prominens i perioden, hvor soen opholder sig i farestien og ammer sine grise. Denne trykpåvirkning fører til iskæmi og efterfølgende nekrose af epidermis og dermis med evt. progrediering i dybden afhængig af trykpåvirkningens styrke og varighed.

Ud fra erfaringerne vedr. skuldarsårs patogenese er der identificeret adskillige disponerende faktorer for udvikling af skuldarsår hos søer, herunder farestiens gulvudformning, soens huld, alder, race, tidligere skuldarsår, andre sygdomme, årstid, fugt o.a.

Vedrørende forebyggelse af skuldarsår hos søer finder Rådet, at der bør sættes fokus på alle de ovennævnte disponerende faktorer. Det er Rådets vurdering, at den enkeltfaktor, der har den største indflydelse på såvel udvikling som opheling af skuldarsår hos søer er udformningen af underlaget i farestierne. Det er derfor Rådets vurdering, at alle søer i farestald med stor fordel kan anbringes på et blødt underlag (f.eks. gummimatte). Herved minimeres og fordeles trykbelastningen fra underlaget på skulderregion og skulderbladskammen således, at der ikke dannes skuldarsår.

Erfaringer fra besætninger, der har forsynet alle farestier med gummimåtte er, at problemet med dannelse af skuldarsår efterfølgende falder i takt med, at de ældre søer, der tidligere har haft skuldarsår, bliver fjernet fra besætningen for til sidst at være så godt som ikke eksisterende. Rådet finder derfor, at en sådan indretning af farestien bør være obligatorisk og ikke først institueres, når skuldarsår er udviklet.

Såfremt en so udvikler skuldarsår, finder Rådet det altafgørende, at der hurtigt sættes ind med behandling, der bør bestå af tildeling af et blødt leje og daglig behandling af såret med blødgørende og desinficerende salve. Heler såret herved ikke umiddelbart op, bør soen anbringes i sygesti med endnu blødere leje og eventuelt skal soens grise fravænes.

Rådet har siden november 2003 oplevet, at flere anmeldte besætningsansvarlige er blevet frifundet efter anmeldelse af søer med skuldarsår. Frifindelserne har været begrundet med, at dokumentationen i anmeldelserne af skuldarsårenes graduering blev vurderet som mangelfuld samtidig med at der er blevet rejst tvivl om, hvorvidt sårene har kunnet være skjult for staldpersonalet, for efterfølgende at bryde op fra dybden under slagteprocessen med skoldning, hårstødning, svidning og efterfølgende skrabning. I disse tilfælde er der ikke observeret skuldarsår ved det levende syn, men først efter den maskinelle behandling.

Ovenstående har foranlediget Rådet til at indskærpe vigtigheden af en solid dokumentation af skuldarsårenes grad, da dette indgår i vurderingen af behandlingen af dyret.

Rådet har pointeret, at det ved vurderingen af skuldarsår hos det levende dyr er altafgørende, at den visuelle bedømmelse kombineres med en udførlig beskrivelse af de palpatoriske forhold i og omkring såret, herunder en objektiv beskrivelse af evt. hævelser og forskydelighed af huden i forhold til underliggende strukturer samt palpationsfund vedr. evt. tilstedeværende blottet knoglevæv.

Der er på det seneste fra flere sider rejst kritik af den anvendte skala til gradinddeling af skuldarsårene, idet det er anført, at den ikke er anvendelig til bedømmelse af skuldarsår i besætningerne. Rådet skal medgive disse kritikere, at den anvendte gradinddeling med 4 grader af skuldarsår er mest præcis og lettest anvendelig ved bedømmelse af skuldarsår hos det aflivede/slagtede dyr, hvor det er muligt at foretage en egentlig obduktion af sår og omgivelser.

Det er dog Rådets vurdering, at skalaen, der ganske rigtigt oprindelig blev indført og anvendt til graduering af skuldarsår på aflivede/slagtede søer, hvis ovennævnte grundige palpationsfund medinddrages i vurderingen hos den levende so, fortsat er anvendelig til bedømmelse af graden af skuldarsår på levende dyr.

En arbejdsgruppe vedrørende skuldarsår har for nylig foreslået en ændret gradinddeling med 3 grader i stedet for de siden november 2003 anvendte 5 grader af skuldarsår med det formål at gøre det lettere for producenter og dyrlæger at håndtere vurderingen af skuldarsår hos den levende so i staldene. Det er Rådets vurdering, at en sådan ændret gradinddelingsskala ikke ændrer på det forhold, at søer, der udvikler skuldarsår inddragende dybereliggende strukturer under huden, ikke er passet omsorgsfuldt, og at sådanne søer har været udsat for smerte og væsentlig ulempe.

Det er Rådets vurdering, at skuldarsår hos søer er et problem, der fremover dels ved en hensigtsmæssig indretning af farestierne med inkorporering af gummimåtter som en fast bestanddel af farestiernes design og dels ved høj fokus på problemet kan blive bragt ned på et næsten ikke eksisterende niveau.